

qonuniy vakili, shuningdek prokurorning fikrini eshitib, voyaga yetmagan shaxsga salbiy ta'sir etishi mumkin bo'lgan holatlar tekshirilayotganda sud o'z ajrimi bilan uni sud zalidan chiqarib turishga haqli.

Voyaga yetmagan shaxs sud zaliga qaytarilganidan so'ng raislik qiluvchi unga yo'qligida bo'lib o'tgan muhokama mazmunini yetarli hajmda va shaklda ma'lum qiladi va uning yo'qligida so'roq qilingan shaxslarga savol berishi uchun voyaga yetmaganga imkoniyat yaratib beradi."¹³² Ushbu jaryonlar tugagandan so'ng, agar tomonlar sud hukmidan norozi bo'ladigan bo'lsa, advokat yordamida majburlov chorasini qo'llanish yoki qo'llanmaslik to'g'risidagi ajrim ustidan umumiy tartibda shikoyat berilishi va protest bildirilishi mumkin. Agar sudlanuvchi voqeaning o'zini yoki jinoyat sodir etishda o'zining ishtirokini inkor etayotgan bo'lsa, barcha holatlarda advokat suddan sudlanuvchini oqlashni so'rashi lozim. Himoyachi himoya sotidagi shaxs pozitsiyayiga rioya etishi kerak.

Himoya nutqi kirish (tavsifiy) qismdan, dalillarni va sudlanuvchi shaxsiyati haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilish va baholashdan, jinoyat sodir etilishiga turtki bo'lgan sabablarning tahlilidan, shuningdek, xulosadan iborat bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Неъматов, Жасур. "К проверке и оценке доказательств при применении института соглашения о признании вины в уголовном судопроизводстве." in Library 20.3 (2020): 75-76.

2. Неъматов, Жасур. "Цель и особенности методологии проведения допроса в уголовном судопроизводстве." Общество и инновации 1.2 (2020): 251-259.

М.МУҚИМОВА¹³³, Г.ШЕРМАТОВА¹³⁴

АЙБГА ИҚРОРЛИК ТЎҒРИСИДА КЕЛИШУВДА АДВОКАТНИНГ РОЛИ

Адвокатура фуқаролик жамиятининг асосий ва муҳим институтларидан бири бўлиб, юридик ва жисмоний шахсларга

¹³² O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 561-moddasi

¹³³ СамДУ Юридик факультети «Хуқуқшунослик ва хуқуқ таълими» кафедраси доценти

¹³⁴ СамДУ магистранти

малакали юридик ёрдам кўрсатишда алоҳида аҳамият касб этади. Таъкидлаш керакки, Республикамиз мустақиллигининг дастлабки йиллариданоқ адвокатура институтини ислоҳ қилиш, такомиллаштириш борасида бошланган ислохотлар, бугунги кунда ҳам узвий давом этмоқда. Бу борада адвокатура фаолиятининг бошқа йўналишлари билан биргаликда алоҳида тоифадаги ишларда адвокатнинг ролини ошириш, шахснинг ҳуқуқ ва манфаатларини ишончли ҳимоя қилишда муҳимдир.

Суд-ҳуқуқ ислохотлари даврида алоҳида тоифадаги ишлар доираси янада кенгайтирилиб, эндиликда Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодекси «Айбга иқрорлик тўғрисидаги келишув» бўйича нормаларни қамраб олган янги 62¹-боб билан тўлдирилиб, унинг 586¹-моддасига кўра «Айбга иқрорлик тўғрисидаги келишув жиноят ишини юритишни ўзига нисбатан қўйилган гумонга, айбловга рози бўлган, жиноятнинг очилишига фаол кўмаклашган ва келтирилган зарарни бартараф этган гумон қилинувчининг ёки айбланувчининг илтимосномасига асосан назорат қилувчи прокурор билан ижтимоий хавфи катта бўлмаган, унча оғир бўлмаган ва оғир жиноятлар бўйича тузиладиган келишувдир».

Ўзбек тилининг изохли луғатида «келишув» ўзаро маслаҳатлашиб баён этилган фикр, хулоса, қарор, битим, шартнома, шунингдек «келишувчилик» - ўз манфаатларини кўзлаб муросага келиш, рози бўлиш, қўшилиш, муросасозлик маъноларини англатиши назарда тутилган. Демак келишув, бизни қизиқтираётган маънода гумонланувчи, айбланувчининг прокурор билан айбга иқрорлиги юзасидан тузган ўзаро битими бўлиб ҳисобланади.

Айбга иқрорлик бўйича келишув тузишда қонунга кўра қуйидагилар асос бўлиб хизмат қилади:

- гумонланувчи, айбланувчи томонидан келишув бўйича илтимоснома тақдим этилиши;
- илтимоснома ушбу шахсларнинг ўз хоҳиши билан берилиши;
- шахс томонидан содир этилган жиноятларнинг ижтимоий хавфлилик даражаси, яъни ижтимоий хавфи катта бўлмаган, унча оғир бўлмаган ёки оғир жиноятлар бўлиши керак, бу эса ўз навбатида ўта оғир жиноят содир этганлик бўйича келишув тузилмаслигидан далолат беради;
- гумондор, айбланувчи содир этган жиноятларига иқрорлик билдириши керак;
- айбланувчи, гумонланувчи жиноятнинг очилишига фаол

ёрдам бериши керак;

- жиноят натижасида келтирилган зарар қопланиши керак;

Келишув ҳақидаги илтимоснома суриштирув, терговнинг исталган босқичида берилиши мумкинлиги, шунингдек суд мажлисида тарафлар келишувдан воз кечиши мумкинлиги билан характерланади.

Қонунчиликка киритилган ушбу мутлақо янги қоидаларни тўғри, адолатли ва қонунга асосланган ҳолда қўлланилишида, бу борада гумон қилинувчи, айбланувчининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда, сифатли юридик ёрдам олишда адвокатнинг иштироки албатта, муҳим ҳисобланади.

Бу борадаги битимни тузишдан мақсад, аввало, жиноятларни тез ва тўла қош этиш, тергов қилиш, жиноят процессуал қонунчилигининг асосий вазифаларини амалга оширишдан иборат бўлиб, қонунийлик, инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини суд орқали ҳимоя қилиш, айбсизлик презумцияси ва жиноят процессининг бошқа принципларига риоя қилишни назарда тутди.

Бошқа йўналишлар каби, бу соҳада ҳам ҳимоя ҳуқуқининг туб асослари Ўзбекистон Республикаси Конституциясида мустаҳкамланган бўлиб, жумладан, унинг 26-моддасига кўра, жиноят содир этганликда айбланаётган ҳар бир шахснинг иши судда қонуний тартибда, ошкора кўриб чиқилиб, унинг айби аниқланмагунча у айбдор ҳисобланмайди. Судда айбланаётган шахсга ўзини ҳимоя қилиш учун барча шароитлар таъминлаб берилади. Шунингдек, айбланувчи ҳимояланиш ҳуқуқи билан таъминланади тергов ва суд юритишнинг ҳар қандай босқичида малакали юридик ёрдам олиш ҳуқуқи кафолатланиши назарда тутилган.

Қонунчилигимизда айбга иқрорлик тўғрисидаги нормаларни қўллашда адвокатнинг иштироки тўғрисидаги алоҳида қоидалар мавжуд бўлмаса-да, ишда ҳимоячи иштирок этиши шарт бўлган ҳолатлар доирасида, хусусан Жиноят-процессуал кодексининг 51-моддаси 1-қисмининг 84 бандига кўра айбга иқрорлик тўғрисида келишув тузилган ишлар бўйича ҳимоячининг иштирок этиши шартлиги назарда тугилади.

Айбга иқрорлик - бу шахснинг содир қилган жинояти бўйича қўйилаётган барча айбни ўзининг хоҳиши, ихтиёри билан, унинг оқибатларини англаган ҳолда тан олиш, рози бўлишни назарда тутди. Шундай экан, бу борада шахснинг қарори пухта ўйланган, таҳлил қилинган ҳолда қабул қилиниши керак.

Гарчи англосаксон ҳуқуқ тизимида адвокат айбга иқрорлик бўйича битимлар айбланувчининг иштирокисиз тузилиши ҳам мумкин бўлса-да, амалдаги жиноят-процессуал қонунчиликка кўра, айбга иқрорлик бўйича келишувда ҳимоячи (адвокат) келишувнинг мустақил иштирокчиси бўлиб ҳисобланмайди, аммо шунга қарамасдан, унинг иштироки катта аҳамиятга эга эканлиги қуйидагиларда ифодаланади:

- биринчидан, келишув тўғрисидаги илтимоснома ҳимоячи билан маслаҳатлашувларсиз берилиши мумкин эмас;
- иккинчидан, келишув ҳақидаги илтимоснома ҳимоячи томонидан ҳам имзоланиши талаб этилади;
- адвокат судда келишув бўйича фикрларини баён қилади.

Юқоридан кўринадики, гумон қилинувчи, айбланувчи айбга иқрорлик бўйича келишув тўғрисидаги хулосага келишида ва унинг амалга ошишида ҳимоячи (адвокат)нинг роли жуда катта. Адвокат ўз ҳимояси остидаги шахс билан келишувнинг барча жиҳатларини муҳокама қилиб, шахсга қуйидагилардан бирини таклиф қилиши мумкин:

- содир қилган жинояти бўйича айбига тўлиқ иқрорлик билдириш ва келишув бўйича илтимоснома бериш;
- айбни тан олмаслик;
- айбини қисман бўйнига олиш;

Юқоридагиларга кўра қандай хулосага келинишидан қатъий назар ҳимоячи бу борада ўзининг функционал вазифалари доирасида малакали ҳуқуқий ёрдам кўрсатишни мақсад қилиб қўйиши керак.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Неъматов, Жасур. "Purpose and features of methodology for interrogation in criminal proceedings." Общество и инновации 1.2 (2020): 251-259.